

„EGÉSZ ÉLETEMBEN AZON DOLGOZTAM, HOGY MINDENBŐL ZENÉT
CSINÁLJAK”

DUBROVAY LÁSZLÓ KOMPONÁLÁSRÓL, LEKEREKÍTETT ÉLETMŰRŐL ÉS HÁROM TANULMÁNYRÓL

Dubrovay László (origo.hu)

Új, mégis élő zenei nyelvet teremtett zeneszerzőként, s most tanulmányorozatba foglalta mindazt, amire a hangok komponálása, kutatása során bizonyos összefüggéseket felismert. Dubrovay László mindent visszavezet, megmagyaráz a fizikai törvényekből, abból, hogy a többszólamú zene kialakulásától kezdve miként változik a zenei anyag, hogyan építi be az egyre magasabb és magasabb felhangokat. S azt vallja, ez alapján bármilyen új zenei nyelv létrehozható. Ezt használja ő maga is, egyedi és nagyon termékeny alkotóként. Ma is rendszeresen születnek újabb és újabb kompozíciói, amelyeket a közönség is megismerhet, hiszen az egyik legtöbbet játszott kortárs szerző, havonta hangzanak fel szerzeményei az ország különböző pontjain. Dubrovay Lászlóval a hangok iránti szenvedélyéről, elhangolt hangszerekről, lemezekre gyűjtött életműről, vezérlő hangról, valamint a Prima Primiissima-jelöléséről is beszélgettünk.

[Dubrovay László portréfilm-előzetes \(5:07\)](#)

Dubrovay László Erkel Ferenc- és Kossuth-díjas zeneszerző, a Magyar Művészeti Akadémia Zeneművészeti Tagozatának vezetője. Alkotói munkásságában meghatározó szerepe van a tehetséges szólistáknak, akik újabb darabok megírására inspirálják, mint például a Hegedűverseny No.2-t a fiatal tehetség, Baráti Kristóf ihlette.

- Legutóbb két esztendeje találkoztunk, akkor művei száma már meghaladta a kétszázat, nem véletlen hát, hogy akadnak, akik a zeneéletben olyan termékeny alkotóként emlegetik, mint amilyen annak idején például Vivaldi volt. Hány új darab született azóta?

- Most már kevesebbet írok, mint korábban, de tavaly készítettem például egy nagyszabású szonátát, a „Sonata di felicità”-t. Ennek megalkotására Balázs János kért fel, éppen azért, hogy a XXI. századnak is szülessen egy olyan nagyszabású szonátája, mint amilyen Liszt h-moll szonátája. Nem adtam be könnyen a derekamat, mert hiába készültem zongoraművésznak és ismerem a hangszer technikai lehetőségeit, nem egyszerű egy ilyen kompozíciót elkészíteni. Már csak azért sem, mert Liszt maga a „non plus ultra”, az ő művei inspirálták többek között Debussy, Ravel, Szkrjabin művészetét. Jómagam is végigjátszottam a legnehezebb műveit, s épp ezért szántam rá erre a szonátára nehezen magam. Nem volt könnyű új utakon elindulni.

- *Ami pedig Önre mindig jellemző, hiszen folyton-folyvást a zenében rejlő lehetőségek foglalkoztatták, a felfedezetlen utak...*

- Amikor elektronikus zenével foglalkoztam, akkor alkalmam volt rá, hogy a zongora hangját szintetizátorral moduláljam, s mindez újfajta lehetőségeket, új hangszíneket eredményezett. Mindenesetre sok időnek kellett eltelnie ahhoz, hogy olyan zenei nyelvet teremtsék, amellyel énekelteni lehet a hangszeret, és mindenre alkalmas. Így született meg a II. és a III. zongoraversenyem. Egyébként mostanában is sok zongoraművem készült el. Ezek mind a Liszt-i zongoratechnika továbbgondolására épülnek, csak nálam a harmóniák nem három-négy, hanem hét-nyolc hangból állnak. Ez sokkal komolyabb feladat elé állítja az előadót, hiszen jóval több hangot kell megtanulnia a komplikáltabb zenei szövet miatt. Balázs János azonban tökéletesen elsajátította, Liszt h-moll és Dante szonátája mellett adta elő az én darabomat, amely az utóbbi néhány évtized egyik leggrandiózusabb zongoraműve.

[L. Dubrovay: Piano Concerto no. 3 \(Balázs Fülei\) \(20:24\)](#)

Dubrovay László: 3. Zongoraverseny. Fülei Balázs (zongora) és a Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar, vezényel: Hollerung Gábor
Müpa, Bartók Béla Hangversenyterem, 2013

- *A műfaji sokszínűség ugyancsak fontos eleme a pályájának, hiszen ősszel új dalciklust is készített, Cigánydalok címmel.*

- Virág Emese keresett meg azzal, hogy nagyon szereti a műveimet, s örülne, ha komponálnék egy dalciklust. Először ellenálltam, mert nagyon ritkán dolgozom felkérésre, mindig azzal szeretek foglalkozni, ami engem éppen foglalkoztat. Hálás is vagyok a sorsnak, hogy az életem úgy alakult, hogy nagyon ritkán kértek fel bármire... Emese viszont egyre-másra küldött verseket, s végül akadtak köztük olyan költemények, amelyek megihlettek. Ősszel lett volna a Zeneakadémián ennek a sorozatnak az ősbemutatója, sajnos betegség miatt elmaradt, előbb-utóbb azonban közönség előtt is felhangzik. S természetesen a Cigánydalok is felkerül arra a CD-re, amelyet most tervezek. Szeretném, ha az összes ilyen kompozícióm egy albumon lenne összegyűjtve.

- *Rajta lesz a Fecske-dalok is, amelynek a kottája idén látott napvilágot és Gyurkovics Tibor verseire született?*

- Igen, része a lemeznek. Tiborral nagyon jó kapcsolatban voltunk, a Cantata Aquilarum című oratóriumomnak is ő írta a szövegét. Sokszor megtette, hogy a Kecse utcába, ahol a Makovecz-akadémia tagjaiként gyülekeztünk, beállított egy új költeménnyel, s azt mondta;” itt vagytok többen zeneszerzők, zenésítsétek meg!” Mindannyian komponáltunk valamit, s aztán egy koncert keretében az összes darabot előadtuk... Így született például a „Por-versből” is dal. Szeretem Gyurkovics különleges hangulatú verseit, s amikor megszületett belőlük a ciklusom, azt kértem, adjon neki címet, így lett „Fecske-dalok”. Az albumra, amin most dolgozunk, mellette még Nagy László, Ady Endre, Weöres Sándor, József Attila megzenésített költeményei kerülnek, s persze a legújabb dalok, amelyeket cigány költők alkotásaira írtam. Persze, nem lehet egyetlen műfajnál leragadni. Ha az ember az egyikben valami szépet alkot, akkor ezt szeretné megismételni egy másikban is. Most ismét valami máson dolgozom...

Dubrovay László: Nagy László- és Gyurkovics-dalok – Előadja: Meláth Andrea, Virág Emese (2015. december 10.)(16:27)

Dubrovay László: Nagy László- és Gyurkovics-dalok.

Előadja: Meláth Andrea (ének) és Virág Emese (zongora)

Elhangzott: az MMA Irodalmi Tagozatának Őszi Irodalmi Gáláján, 2015. november 9-én a Vigadóban.

- Gyerekként, tizenkét-tizenhárom évesen operát komponált, amit még Vaszy Viktornak is megmutatott. Később aztán egyetlen operája született, ami sok-sok év után került csak színpadra, az Operettben. Nincs e téren hiányérzete?

- Nincs. Ugyanis mindaz, amit gyerekként az Operaházban hallottam - sokszor ott ültem zongoraórák helyett a kakasüllőn, s végignéztem a teljes repertoárt -, az összes dallam belém ivódott. Amit sajnállok az az, hogy balettem, a „Faust, az elkárhozott”, ami az első magyar teljes estét betöltő táncjáték, nem tudott megjelenni az Ybl-palota színpadán, bár oda való lett volna...

Dubrovay László: Faust, az elkárhozott. A Pécsi Balett, és a Zuglói Filharmónia közreműködésével, valamint a Budapesti Tavasz Fesztivál keretében 2016-ban megvalósult balettelőadás két főszereplője: Kerekes Soma Lőrinc (Faust) és Koncz Péter (Mefisztó)

[Pécsi Balett - Faust, az elkárhozott - Pécsi Nemzeti Színház \(12:16\)](#)

- Bemutatták viszont máshol, nagy sikerrel, és született belőle átírat, amit szintén szeret a közönség. Akárcsak a szólóhangszerekre készült darabjait...

- Eddigi életem során tizenöt szólóhangszerre komponáltam művet, a világsúcs-teljesítményre képes előadókkal mindig hosszan tanácskoztam írás közben, hogy a művekben rengeteg új játéktechnikai eszközt is ki tudjak alakítani, olyan effektusokat meg tudjon szólaltatni a szólista, amelyeket korábban senki nem csalogatott elő az instrumentumokból, amelyekkel meg lehet döbenteni, el lehet kápráztatni a közönséget. Így olyan antológia született, ami tényleg siker. A tizenöt mű dupla CD-re került, ami iránt nagy az érdeklődés. Ez történt egyébként a zongoradarabokkal is, azokat is összegyűjtöttem. Igyekszem lekerekíteni az életművemet.

[Dubrovay László: Duó hegedűre és csellóra \(8:25\)](#)

Dubrovay László: Duó hegedűre és csellóra - magyarországi bemutató
Közreműködik: Jávorkai Sándor (hegedű), Jávorkai Ádám (gordonka).

Elhangzott az 1956-os Magyar Forradalom és Szabadágharc 58. évfordulójára rendezett ünnepi hangversenyen.

(Budapest, 2014. október 21., Vigadó, Díszterem)

- *Sőt, még az elméleti részt is elkészíti hozzá, hiszen most született meg a háromrészes tanulmányának utolsó darabja, ami az Önre jellemző, egyedi zenei nyelvet taglalja. Az írás szerint ezt az utat más zeneszerző is követheti...*

- Több mint fél évszázadot tanítottam. Még Nádasy Kálmán mellett kezdtem a Színművészetin, 1964-ben, amit az élet nagy adományának tekintek. Aztán sokfelé oktattam zeneelméletet, kamarazenét, hangszerismeretet, hangszerelést; ezért nagyon sok mindent kellett elemezni. Tanulmányoztam a zeneirodalom egészét. Ezeket a tapasztalatokat sikerült az elektronikus stúdiók kutatási eredményeivel úgy összhangba hozni, hogy ebből három tanulmány született. Az első még 1987-ben jelent meg, a Magyar Zenében. Ennek a fő gondolata az, hogy az összes összhangzattani jelenséget, mindent, visszavezetek fizikai, matematikai törvényekre. A felhangrendszer alapján magyarázom meg a zenei folyamatokat. Úgy, mintha egy folyó minden örvényére, belső mozgására magyarázatot adnánk... Az ezt követő tanulmányom a zenetörténetet vette végig egészen a többszólamú zene kialakulásától kezdve, s azt vizsgáltam, hogy a zenei anyag hogyan változik, hogyan építi be az egyre magasabb felhangokat. Ezeknek a felhangstruktúráknak ismeretében akár azt is meg lehet határozni, hogy valami milyen stílusú. Az egész zenetörténet erre épül. S ha figyeljük a folyamatokat, azt látjuk, hogy egyre magasabb számú felhangok épülnek be a zenei nyelvbe. A XX. század már használja mind a 12 hangot. Olyan, mintha eljutottunk volna az "értől az óceánig", amikor a 12 hanggal sokféle új zenei nyelv létrehozható. A magasabb felhangszámú hangok zenébe való beemelése, funkcionális használata lehetőséget ad erre bárkinek. S ez az új zenei nyelv épp olyan élő és mai lesz, mint amilyen Bartóké volt száz esztendővel ezelőtt. Ráadásul továbbhaladási lehetőséget is ad a mikrintervallumok irányába, nemcsak a tizenkét hanggal, hanem a negyed, a hatod, a nyolcadhangokkal, és még folytathatnám a sort. Mindez majd a jövő száz évében jelentheti a zene továbblépési lehetőségét. Ehhez persze új hangszerek kellene majd... Remélem, a tanulmányok - a most elkészült, harmadik résszel, - egyszerre jelenhetnek meg, hiszen nagyon sok izgalmas felvetést tartalmaznak, s valóban segítenek a továbblépésben, a zene új útjainak a kutatásában.

- *Úgy látom, amióta Stockhausennél tanult, már fél évszázada, azóta még mindig izgatja a hangok létrehozása, a színei...*

- Így van. Sokat gondolkoztam mindezen, s így készült el az utolsó tanulmány, amelynek címe: Egy dallam születése, s a II. zongoraversenyem első 16 ütemét elemzem. Az írásomból kiderül, hol változnak a harmóniák, milyen felhangtornyokat használok. A témát teljes komplexitásában – bármilyen bonyolult is – egy óra alatt komponáltam, a tanulmányhoz viszont nyolcszor ennyi idő kellett... De talán tényleg

az új nemzedék hasznára válik. S azt látom, hogy a hangformálás területén is még rengeteg a kihasználatlan lehetőség, ami majd a következő korszak előadói gyakorlatát gazdagíthatja.

- Az életművét elnézve, a kísérletezés, az új hangzások kutatása mellett azért mindig nagyon gyakorlatias gondolkozású volt, hiszen olyan kompozíciókat készített, amelyeket gyakorta tűznek műsorra az együttesek. Egyetlen kivételt az egyik vonósnégyese jelenti, amelyet eddig csupán három kvartett adott elő.

- Ennek az az oka, hogy éppen a hangokkal való kísérletezés kapcsán támadt az az örült gondolatom, hogy mindegyik hangszer legalsó húrját egy oktávval lejjebb hangoljuk, ennek következtében nagyon laza, fantasztikusan érzékeny, csúszó, síró hangokat lehet rajtuk megszólaltatni. Viszont sajnos ez nem praktikus. Amikor ezt a darabot komponáltam, akkor ezzel nem számoltam. Amellett, hogy nem könnyű a mű, a kvartett minden tagjának két hangszert kellene magával vinnie, hogy más darabot is meg tudjon szólaltatni... Ilyen helyzetekből tanultam meg, mi mindenre kell figyelni, hogy az együttesek szívesen műsorra tűzzék a darabjaimat. S bár tényleg minden műfajban komponáltam, a legtöbbet zenekarra írok, ami a legszebb, legtöbb hangkombinációval és leggyönyörűbb hangszínvilággal rendelkezik. Ilyen zenekari kultúra, mint itthon, sehol máshol nincs a világon! Mivel azonban mindig más izgat, ezért is természetes számomra a műfajok közötti játék.

- Hatvanöt éve szerez zenét, s még mindig szenvedély fűti a hangját, amikor egy-egy egyedi hangzásról beszél...

- Ezt nem lehet megenni, a zene tényleg végtelen óceán. A legutóbb vettem egy számítógépes szoftvert, s nekiláttam vele darabokat komponálni. Izgalmas alkotások születtek, többek között csillagzene, úrodüsszeia, úrzene, sámántánc, könyörgés... Olyannyira, hogy az egyiket meghallva Balázs János azt kérte tőlem, írjak belőle számára zongoradarabot. Így lett a Clown utolsó álmából az Hommage á Fellini, amit már több helyen előadott. De tényleg egész életemben azon dolgoztam, hogy mindenből zenét csináljak. Az összes hangból, a zörejtől kezdve az ajtócsikorgásig. Akadnak elektronikus darabok, konkrét zajokkal. Ha ezeket a zajokat humanizálni tudja a szerző, minden hang lehet zene. Ha egy érzékeny művész hozzá tudja tenni ennek a kornak a gondolatait, intonációját, hangvétélét, akkor az ilyen hangok is élővé válnak. A halott elemeket a szerző fantáziája, muzikalitása tölti meg vitalitással. Ma is örömet okoz a zeneszerzés összes mozzanata. A próbákon boldogság, hogy valami ott, előttem születik meg, és talán a szerzői instrukcióimmal még jobba tudom változtatni a produkciót. Számomra is öröm, hogy erre az előadók, az együttesek nyitottak, mert tudják, így még jobba válik az előadás. S a siker azt bizonyítja nekik is, érdemes volt.

Dubrovay László: Hommage á Fellini; Parafrázis (15:43)

Dubrovay László: Hommage á Fellini; Parafrázis

Előadja: Balázs János zongorán

Elhangzott: az MMA Irodalmi Tagozatának az Őszi Irodalmi Gáláján, 2015. november 9-én a Vigadóban

- *Zeneszerzőként szerzett tapasztalatait miként adja át a fiatalabb generációnak?*

- Most, hogy a legújabb, az Egy dallam születése című tanulmányomat elküldtem Fekete Gyulának, a Zeneakadémia zeneszerzés tanszékvezetőjének, meghívott, és ősszel két alkalommal is előadást tartottam osztályának. Korábban főként külföldön volt alkalmam zeneszerzést tanítani, mesterkurzusokon próbáltam átadni azt a tapasztalatot, amivel rendelkezem.

- *A Nemzet Művésze, s most az Erkel Ferenc- és a Kossuth-díj mellé újabb kitüntetés is társul, hiszen jelölték a Prima Primissima Díjra.*

- Nagyon örülök neki, mert ez az elismerést a privát szférából kaptam. Szakmai díjam már van, a Bartók-Pásztory kitüntetés, s megkaptam a legrangosabb állami elismeréseket is. Az pedig ugyancsak érdekes, hogy az élő zeneszerzők közül a Prima történetében Szokolay Sándort és Eötvös Pétert követem.

Dubrovay László: Csontváry - három szimfonikus kép zenekarra (18:03)

Dubrovay László: Csontváry - három szimfonikus kép zenekarra - ősbemutató

Közreműködik a Szegedi Szimfonikus Zenekar, vezényel Gyüdi Sándor.

A zenemű elhangzott: a Magyar Művészeti Akadémia zeneszerzőinek kompozíciói Csontváry Kosztká Tivadar festőművész tiszteletére estjén, a Pesti Vigadóban, 2015. április 24-én

- *Havonta felhangzanak a darabjai az ország valamely pontján, s ezeket a műveket – hiába kortárs kompozíciók – szeretik a zenekarok és a közönség. Mi a titka?*

- Talán az, hogy szeretettel írom számukra; mindegy, hogy melyik együttesről, vagy előadóról van szó. Mindig nagyon jó jelen lenni a próbákon, mindig jó a közös munka, hiszen olyan légkört, olyan szeretetteljes kisugárzást eredményez, amit később aztán a közönség is érez. Elmondhatom, hogy az utóbbi időben minden zenekari művet vastapssal fogadta a publikum. Mindig igyekszem a hallgatóságnak is adni valami olyat, amire felfigyel, amit értékel. Ezért is tanulságos és lényeges, hogy az ember ott legyen a hangversenyeken, figyelje a mű kommunikációs rendszerét. Legyen tisztában azzal, hogy mikor, miből és mennyit lehet tálalni a publikumnak, hogy ne érezze azt unalmasnak. A korábbi korszakomban is igyekeztem muzikálisan használni a dodekafóniát is. Az esztétikai elképzelésem szerint a 12 hangból összeállított zenei anyag is szólhat gyönyörűen. Szerencsésnek tartom magam azért is, mert mára már rengeteg a darabom, így az előadók kedvükre válogathatnak belőle.

Dubrovay László és Balázs János (vigado.hu)

- *Olyannyira, hogy már koncertvégi, ráadás-darabként is Dubrovay-mű hangzik fel...*

- Balázs János olyan személyiség, hogy meri ezt vállalni, és sikert is arat. Úgy vélem, vissza kell térni a melódiához, a harmóniához. A korábbi időszakban ugyanis a zene a legfontosabb elemeit elveszítette. Vissza kell hozni a az emberi érzéseket, de úgy, hogy közben nem szabad ‘elbóvlisodni’ sem. Szerencsém volt, hogy annyit zongoráztam, mert a sok mű játzsása következtében kialakult bennem egyfajta érzékenység, muzikalitás. Mindennek köszönhetően létre jött a fejemben egy hang, amely szól, ha „rossz” egy hang. Hogyha komponálok, akkor vezérlő csillagként megmutatja, hogyha egy-egy részlet nem megfelelő, akkor ezeket a nem megfelelő hangokat kidobom, és születnek helyettük újak. S erre a vezérlő hangra mindig hallgatok! Folyton kontrollálom, mi szól jól, mi nem, ügyelek rá, hogy ne váljanak elhasználttá az ötletek. Közben pedig még ma is rácsodálkozom arra, mennyi lehetőség van a zenében a 12 hangon túl is!

Réfi Zsuzsanna

Készült a MAGYAR MŰVÉSZETI
AKADÉMIA támogatásával.

